

Σχέδιο 1. Νεολιθικός οικισμός Σέσκλου.

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΟΣ ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΣΕΣΚΛΟΥ

Το Σέσκλο είναι ένας από τους αρχαιότερους νεολιθικούς οικισμούς της Θεσσαλίας, που κατοικήθηκε για πρώτη φορά στα μέσα της 7ης χιλιετίας. Στη Μέση Νεολιθική ο οικισμός απέκτησε μεγάλη και πρωτοφανή έκταση και ο πληθυσμός του ξεπέρασε τους 3.000 κατοίκους. Η περίοδος αυτή ταυτίζεται με τον «Πολιτισμό του Σέσκλου» και χαρακτηρίζεται από την αύξηση της γραπτής κεραμικής και από τη μεγάλη χρήση πέτρινων εργαλείων.

Βασιλική Αδρύμη - Σισμάνη

Αρχαιολόγος στη ΙΓ' Ε.Π.Κ.Α.

Ο προϊστορικός αυτός οικισμός απέχει 15 χιλιόμετρα ΝΔ του Βόλου, κοντά στο σημερινό χωριό Σέσκλο. Ο οικισμός εκτείνεται πάνω στο λόφο Καστράκι, που είναι γνωστός ως «Ακρόπολη», και στη γύρω περιοχή κάτω από το λόφο.

Οι πρώτες ανασκαφές έγιναν πάνω στην ακρόπολη από τον Χρ. Τσούντα το 1901-1902. Το 1956 ο Δ. Ρ. Θεοχάρης άρχισε νέα ανασκαφική έρευνα στην ακρόπολη και απέδειξε την ύπαρξη της Προκεραμικής φάσης και στο Σέσκλο. Αργότερα

(1962-1968) ερεύνησε τη στρωματογραφία και την αρχιτεκτονική οργάνωση της «Ακρόπολης» του Σέσκλου. Μετά το 1971 άρχισε νέα περίοδος ανασκαφών, που συνεχίστηκε ως το 1977, στην περιοχή γύρω από την ακρόπολη, και ο Δ. Ρ. Θεο-

1. Νεολιθικός οικισμός Σέσκλου: Μέγαρο 7-8-9 της Μέσης Νεολιθικής πάνω στην «Ακρόπολη».

χάρης απέδειξε ότι ένας εκτεταμένος οικισμός κατελάμβανε όλη την έκταση γύρω από τον οικισμό, που ο Τσουντας είχε ονομάσει «Ακρόπολη», ήδη από τις αρχές της Αρχαιότερης Νεολιθικής.

Το Σέσκλο κατοικήθηκε για πρώτη φορά, σύμφωνα με τα πορίσματα των ανασκαφών, στα μέσα της 7ης χιλιετίας (Προκεραμική).

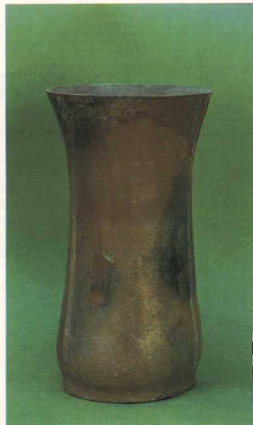
Τα οικήματα της Προκεραμικής περιόδου δρέθηκαν πάνω στην ακρόπολη και ΒΑ έξω από το λόφο. Πρόκειται για ελλειψοειδή αβαθή ορύγματα σκαμμένα στο στερεό έδαφος του τείχους, που προεξείχαν. Οι τοίχοι ήταν από κλαδιά δένδρων και λάσπη ή συμπαγή πηλό (pisé). Οι άνθρωποι της περιόδου αυτής, όπως διαπιστώθηκε από τα υπολείμματα τροφής, ζούσαν από την κτηνοτροφία και τη γεωργία. Χρησιμοποιούσαν λεπίδες από πυριτόλιθο και οψιανό καθώς και πέτρινα και οστέινα εργαλεία. Ακόμα κατασκεύαζαν κοσμήματα και ειδώλια από πέτρα και πηλό.

Στην Αρχαιότερη Νεολιθική (6η

χιλιετία) ο οικισμός εκτείνεται πάνω στην ακρόπολη και στην περιοχή γύρω απ' αυτή.

Τα αρχιτεκτονικά λείψανα της Αρχαιότερης Νεολιθικής I είναι σπάνια και τα σχήματα των σπιτιών δεν σώζονται με σαφήνεια. Τα σπίτια ήταν μονόχωρα, τετράγωνα, χωρίς τελειοποιημένο σχέδιο, με λίθινο θεμέλιο, καλαμωτούς τοίχους και ξυλόπηκτη στέγη. Στην Αρχαιότερη Νεολιθική III τα σπίτια τελειοποιούνται και χτίζονται με πέτρινο θεμέλιο πάχους 0,50 μ. και έχουν τοίχους από ωμά πλιθιά. Τα δάπεδα γίνονται από πατημένο πηλό.

Οι άνθρωποι της Αρχαιότερης Νεολιθικής I, II και III χρησιμοποιούσαν αγγεία μονόχρωμα και διακοσμημένα. Στην πρώτη φάση (Frühkeramikum) είναι χαρακτηριστική η μονόχρωμη κεραμική. Τα σχήματα των αγγείων είναι απλά και από τα πιο συνηθισμένα είναι ο σκύφος και ο σφαιρικός αμφορέας. Τα αγγεία καθημερινής χρήσης έχουν ψηλές δακτυλίσχημες βάσεις. Στη δεύτερη φάση (Πρωτοσέσκλο) εμφανίζονται

3. Νεολιθικός οικισμός Σέσκλου: Μονόχρωμο αγγείο της Μέσης Νεολιθικής.

2. Νεολιθικός οικισμός Σέσκλου: Οικία κεραμέα (οικία 11-12).

τα πρώτα γραπτά αγγεία. Η ποιότητα του πηλού και το ψήσιμο των κεραμικών τελειοποιούνται αλλά τα σχήματα παραμένουν ακόμα απλά. Στην τρίτη φάση (Προσέσκλο) εμφανίζεται η γραπτή κεραμική και επικρατούν τα μονόχρωμα αγγεία, που μερικές φορές έχουν και πλαστική διακόσμηση. Τα σχήματα γίνονται πιο σύνθετα.

Η οικονομία της Αρχαιότερης Νεολιθικής είναι αγροτική με καλλιέργεια δημητριακών και διατροφή αιγοπροβάτων. Το κυνήγι και το ψάρεμα φαίνεται να παίζουν μικρό πλέον ρόλο στη ζωή των κατοίκων του Σέσκλου. Μέσα στα σπίτια και γύρω από αυτά βρέθηκαν λεπίδες από οψιανό και πυριτόλιθο, πέτρινα και οστέινα εργαλεία και ειδώλια κυρίως από πηλό αλλά και από πέτρα και κόκαλο. Τα πιο πολλά ειδώλια είναι γυναικεία αλλά αισθητή είναι η παρουσία και ανδρικών ειδωλίων. Ακόμα βρέθηκαν ειδώλια ζώων, σμικρύνσεις σπιτιών και απομιμήσεις σκευών και επίπλων.

Στη Μέση Νεολιθική (5η χιλιετία) ο οικισμός αποκτά μια μεγά-

λη και πρωτοφανή έκταση. Η περίοδος αυτή ταυτίζεται με τον «Πολιτισμό του Σέσκλου» και χαρακτηρίζεται από τη μελετημένη αρχιτεκτονική οργάνωση του οικισμού, την αύξηση της γραπτής κεραμικής, με παράλληλη βελτίωση της τεχνικής του ψησίματος των κεραμικών

που επιτυγχάνει θαυμάσια κόκκινα χρώματα, και ακόμα από τη μεγάλη χρήση των πέτρινων εργαλείων και την αφθονότερη χρήση του οψιανού που προέρχεται από το νησί Μήλο.

Σχεδόν όλα τα αρχιτεκτονικά λείψανα πάνω στην «Ακρόπολη» που είναι ορατά σήμερα

4. Νεολιθικός οικισμός Σέσκλου: Γραπτό αγγείο της Μέσης Νεολιθικής.

στον αρχαιολογικό χώρο ανήκουν στην τρίτη φάση της Μέσης Νεολιθικής που χωρίζεται σε MN III A και MN III B. Τα αρχιτεκτονικά λείψανα της MN I και MN II είναι ελάχιστα.

Με τις ανασκαφές του Δ. Ρ. Θεοχάρη αποδείχτηκε ότι ο οικισμός της MN εκτεινόταν πάνω στην ακρόπολη και ακόμα στο χωριό γύρω από το λόφο σε έκταση μεγαλύτερη από 100 στρέμματα (Σέσκλο Β, Γ, Δ, και Ε). Ασφαλώς ανάμεσα στα σπίτια έξω από το λόφο θα υπήρχαν χωράφια και εργαστήρια.

Η στρωματογραφική έρευνα ορίζει με ακρίβεια τα όρια της MN. Μετά το Προσέσκλο, με την επικράτηση των μονόχρωμων αγγείων, αρχίζει η MN I και τελειώνει μ' ένα παχύ στρώμα καταστροφής στο τέλος της MN III B, οπότε καταστρέφεται ο οικισμός πάνω στην ακρόπολη και συγχρόνως και τα σπίτια που βρίσκονται έξω από το λόφο.

Πάνω στο λόφο το κεντρικότερο κτίσμα είναι το «μέγαρο» 7-8-9, με πλακοστρωμένη αυλή μπροστά και εσωτερικό περίβολο πίσω. Δίπλα απ' αυτό, το σπίτι του κεραμέα (οικία 11-12), όπου σφάζονται σε αρκετό ύψος οι επαλειψίες των τοίχων από ηλό καθώς και τρεις πολύ μικρές εσωτερικές αντηρίδες, πάνω στις οποίες στριβιζόταν το δάπεδο του υπερώου. Τα άλλα σπίτια πάνω στην «Ακρόπολη» είναι συνήθως μικρά. Όταν χαλούσαν, κτιζόνταν στην ίδια θέση και έχουν όλα τον ίδιο προσανατολισμό. Ανάμεσά τους υπάρχουν στενοί δρόμοι που σχηματίζουν πλατείες σε ορισμένα σημεία.

Έξω από την ακρόπολη τα σπίτια είναι πιο άνετα, ανεξάρτητα, το ένα δίπλα στο άλλο, και έχουν δίπλα τους ένα παράστιπο. Μια τέτοια οικιστική οργάνωση, αποτελούμενη από 500-800 σπίτια για 3000-4000 κατοίκους, είναι η μοναδική που έχει ανασκαφεί στη Θεσσαλία.

Όλα τα σπίτια της MN έχουν λίθινο θεμέλιο, πλίνθινη ανώδομη, δικλινή στέγη με δοκούς σκεπασμένη με πηλό και με μια οπή για την έξοδο του καπνού. Γύρω από τα σπίτια υπάρχουν μεγάλοι τοίχοι – περίβολοι –,

που δεν πρέπει να θεωρηθούν ως οχυρωματικά τείχη, αφού το πάχος τους σπάνια ξεπερνάει το ένα μέτρο, αλλά απλά ως τοίχοι αναλημματικοί, που δεν αποκλείεται να δηλώνουν και κάποια πρόνοια προφύλαξης ή απομόνωσης, όπως φανερώνει και ο εσωτερικός περίβολος της οικίας 7-8-9.

Η γραπτή κεραμική «του πολιτισμού του Σέσκλου» είναι πολύ χαρακτηριστική. Στις πρώιμες φάσεις της Μέσης Νεολιθικής κυριαρχεί η διακόσμηση με συμπαγή θέματα (solid style).

Αργότερα τα διακοσμητικά θέματα που συντηζόνται είναι οι ταινίες (linear style) με τα φλογόσχημα πέρατα οι οποίες περιβάλλουν το αγγείο, που συνήθως είναι λεκανίδα με χαμηλή βάση. Η αντίληψη αυτή της διακόσμησης απλώθηκε σε μεγάλη έκταση του θεσσαλικού κάμπου και αποτελεί τη διακοσμητική «κοινή» του πολιτισμού του Σέσκλου. Εκτός από τη γραπτή κεραμική, και η μονόχρωμη λαμμοειδής ενδιέφερον. Δημιουργούνται νέα σχήματα και βελτιώνεται πολύ η ποιότητα.

Παράλληλα, και πηλό κατασκευάζονται τα αποθηκευτικά αγγεία (πιθάρια), τα κουτάλια, τα σφονδύλια, τα θλιμάτα για τις σφενδόνες, τα πηλνα. Από πηλό ακόμα γίνονται οι απομιμήσεις των σκευών και των επίπλων και βέβαια τα ειδώλια, με πολύ μικρές διαφορές από την προηγούμενη περίοδο, που είναι πηλίνα και πέτρινα όπως και οι σφραγίδες.

Ο οικισμός στο τέλος της MN III B, λίγο πριν το τέλος της 5ης χιλιετίας (4400 π.Χ.), ερμηνεύεται για περισσότερα από 500 χρόνια, εξαιτίας καταστροφής που προκλήθηκε από γενική πυρκαγιά, η οποία ίσως ακολουθήθηκε μετά από ισχυρό σεισμό. Η καταστροφή είναι σύγχρονη και στην «Ακρόπολη» και στον οικισμό Σέσκλο Β. Αργότερα, στη Νεότερη Νεολιθική, η περιοχή Ξανακατοικείται σε περιορισμένη όμως έκταση και μόνο πάνω στην «Ακρόπολη», όπου χτίζονται το μεγάλο «μεγαροειδές» σπίτι, που κατοικήθηκε μέχρι και τα πρώιμα στάδια της χαλκοκρατίας.

Βιβλιογραφία

1. Θεοχάρης Δ.Ρ., ΠΑΕ 1957, σσ. 151-159. Αι αρχαι του πολιτισμού εν Σέσκλω.
2. Θεοχάρης Δ.Ρ., 1973. Νεολιθική Ελλάς. Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος.
3. Θεοχάρης Δ.Ρ., 1981. Νεολιθικός Πολιτισμός. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.
4. Κουτσόκης Κ., 1983. Κεραμική Τεχνολογία και Κεραμική Διαφοροποίηση. Προβλήματα της Γραπτής κεραμικής της Μέσης Νεολιθικής εποχής του Σέσκλου. Θεσσαλονίκη.
5. Μουνδρέα – Αντροφιά Α., 1981. La Thessalie du sud-est au Néolithique outillage lithique et osseux. Thèse de 3e Cycle. Université de Paris X.
6. Τσούντας Χρ., 1908. Αι προϊστορικά Ακρόπολεις Δυμηνίου και Σέσκλου. Αθήνα.
7. Χουρμούζακης Γ.Χ., 1982. Μανγνίσια. Το χρονικό ενός πολιτισμού.
8. Wace, A.G.B., and Thompson, M.S., 1912. Prehistoric Thessaly. Cambridge.
9. Wijnen, M., 1982. The early Neolithic I Settlement at Sesklo. An Early Farming Community in Thessaly, Greece, Univ. Press, Leiden.

The Prehistoric Settlement of Sesklo

V. Adrymi - Sismani

The prehistoric settlement is located close to the present village Sesklo, fifteen kilometres to the SW of Volos. The settlement is extending on the Kastraki hill, bounded by two streams and better known as "Acropolis", and on the surrounding area.

The first excavations were carried out in the "Acropolis" under Chr. Tsouandas (1901-1902). In 1956 D. Theocharis conducted a new excavational phase on the hill and after 1972 in the adjacent area that lasted until 1977.

Sesklo was originally inhabited in the middle of the seventh millennium. The rare architectural remnants dating from this period are a few elliptic pits dug in the hard soil. Later, in the sixth millennium houses with stone foundations are built on the "Acropolis" and the surrounding area.

Almost all the architectural remnants visible today in the archaeological site belong to the Middle Neolithic period (fifth millennium), when the settlement shows an astonishing development. This period is identified with the "Civilization of Sesklo" and is characterized by the architectural lay-out of the settlement, the increase of painted ceramics – with a parallel improvement of firing – and also by the extensive use of stone tools.

Around 4.400 BC the settlement is abandoned, for more than 500 years, as a result of a natural disaster, fire or earthquake; in the Late Neolithic period is partially re-inhabited, strictly in the "Acropolis" area.